

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjfelte

Innovasjon
Norge

Internasjonalt handlingsprogram

2020-23

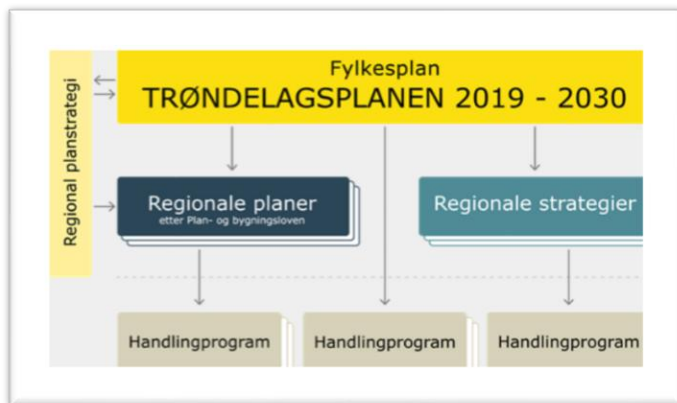
Internasjonalt handlingsprogram ble vedtatt igangsatt av Fylkesutvalget 20.03.18

Internasjonalisering er et gjennomgående tema for flere av retningsmålene i Trøndelagsplanen. Det er særlig tre av målene som har stor betydning for handlingsprogrammet:

I 2030 er Trøndelag best i Norge på regional samhandling.

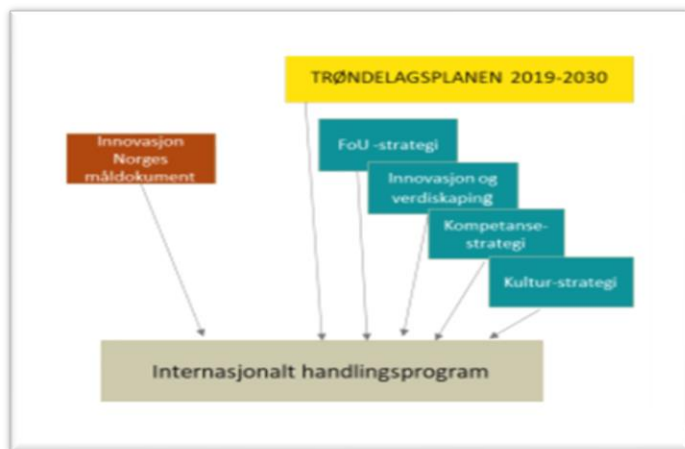
I 2030 har Trøndelag et omstillingsdyktig og framtidsrettet arbeids- og næringsliv.

I 2030 er trøndersk næringsliv basert på miljøvennlig næringsutvikling og teknologi.

Strukturen i det regionale plansystemet

Trøndelag fylkeskommune har valgt å ikke ha en egen internasjonal strategi. Mål og ambisjoner i handlingsprogrammet er hentet fra Trøndelagsplanen med tilhørende strategier samt Innovasjon Norges måldokument.

Internasjonalt handlingsprogram

Sentrale nasjonale føringer:

[St.prop 84 S](#): Ny inndeling av regionalt folkevalgt nivå.

[Fylkeskommunenes europeiske arbeid](#). Omfang om mangfold. Rapport utenriksdepartementet.

[Regjeringens strategi for samarbeidet med EU](#), Utenriksdepartementet

[FNs bærekraftsmål](#)

[Meld. St. 11 \(2017-2018\)](#): Nordisk samarbeid

[Meld. St. 14 \(2008-2009\)](#): Internasjonalisering av utdanning

[Meld. St. 20 \(2011-2012\)](#): EØS-midlene. Solidaritet og samarbeid i Europa

[Meld. St. 19 \(1996-1997\)](#): Om studier i utlandet

[Meld. St. 20 \(2012-2013\)](#): På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen

[Meld. St. 21 \(2016-2017\)](#): Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen

[Meld. St. 28 \(2015-2016\)](#): Fag–Fordypning–Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet

Internasjonalt handlingsprogram

1. INNLEDNING

Internasjonalt handlingsprogram for 2020-2023 er et handlingsprogram for det internasjonale arbeidet i regi av Trøndelag fylkeskommune og Innovasjon Norge Trøndelag.

Handlingsprogrammet er utarbeidet i tråd med prioriteringene i Trøndelagsplanen med tilhørende strategier samt Innovasjon Norges måldokument.

Internasjonalisering er et gjennomgående tema for flere av retningsmålene i Trøndelagsplanen. Det internasjonale arbeidet skal bidra til å oppfylle Trøndelag fylkeskommunes visjon «Vi skaper historie» og Innovasjon Norges visjon «Gi lokale ideer globale muligheter». Handlingsprogrammet skal bidra til å tydeliggjøre vår rolle ovenfor samarbeidspartnere, samt bidra til en klar arbeidsdeling mellom fylkeskommunen, Innovasjon Norge og øvrige aktører.

Norden og Europa vil ha særlig prioritet i handlingsprogrammet i kraft av geografisk nærhet og innarbeidede programmer i regi av Nordisk ministerråd og EU/EØS. Europa er i tillegg norsk næringslivs viktigste marked. Ut fra et bærekraftsperspektiv er det dessuten rett å ha størst fokus på Norden og Europa.

INTERNASJONALT HANDLINGSPROGRAM HAR FIRE HOVEDTILTAK

1. Klima, energi og teknologiutvikling
 - Trøndelag som «levende laboratorium»
 - Det sirkulære Trøndelag
 - Økt kunnskap om teknologiutvikling
2. Utdanning og kompetanse
 - Kompetansebygging
 - Skoleutvikling
 - Mobilitet
 - Aktiv bruk av kompetanseprogrammene
3. Nærings- og samfunnsutvikling
 - Økt deltagelse i EU/EØS-program
 - Økt internasjonalt arbeid i trønderske kommuner
 - Trekke flere internasjonale bedrifter til regionen
4. Nettverk og organisasjoner
 - Nordisk regionalt samarbeid
 - Trøndelags Europakontor
 - CPMR, Nordsjøkommisjonen
 - Europapolitisk forum

1.1 Hvorfor internasjonalt samarbeid?

Internasjonalt handlingsprogram er et styringsdokument for å målrette og konkretisere det internasjonale arbeidet. Innovasjon Norge Trøndelag og Nord- og Sør-Trøndelag fylkeskommune har siden 2005 hatt felles internasjonal strategi med tilhørende handlingsplaner. Trøndelag fylkeskommune ønsker nå å redusere antall strategier. Mål og ambisjoner som ligger til grunn for tiltakene i handlingsprogrammet er derfor hentet fra Trøndelagsplanen med tilhørende strategier samt Innovasjon Norges måldokument¹.

¹ En oversikt over internasjonale mål og ambisjoner finnes i vedlegg 1

Omstillingen til et grønnere, smartere og mer nyskapende samfunn krever innovasjon, kunnskap og evne til å tenke nytt. Internasjonalt samarbeid gir mulighet for resultater, utvikling og politisk dialog på alle samfunnsområder. Internasjonalt arbeid kan også være et godt verktøy for å påvirke rammebetingelser som ikke avgjøres lokalt, regionalt eller nasjonalt. Ikke minst gjør internasjonal samhandling oss bedre i stand til å forstå og delta i det globaliserte og flerkulturelle samfunnet vi lever i.

- Trøndelag fylkeskommune bruker internasjonalt samarbeid for å bidra til god utvikling i regionen og gode tjenester til befolkningen.
- Internasjonalt samarbeid er et verktøy for dialog, læring og utvikling på alle politikkområder.
- Internasjonal kompetanse gjør Trøndelags innbyggere bedre rustet til å leve, studere og arbeide i et flerkulturelt og globalisert samfunn.

Vårt internasjonale samarbeid hviler på FNs bærekraftsmål. Internasjonalt samarbeid bygger på at en balansert, bærekraftig, demokratisk og trygg utvikling er grunnlag for økonomisk vekst og verdiskaping. Norges forpliktelser til internasjonale avtaler har direkte konsekvenser for vår region.

BÆREKRAFTSMÅLENE

FNs bærekraftsmål er verdens arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. I motsetning til tusenårsmålene gjelder bærekraftsmålene for alle land i verden - også de rike.

Internasjonalt samarbeid er en forutsetning for å møte de store samfunnsutfordringene, særlig knyttet til klima, miljø og bærekraft.

FNs bærekraftsmål består av 17 mål og 169 delmål. Bærekraftsmålene ligger til grunn alle tiltak i handlingsprogrammet. De mest relevante målene er markert under hvert av de fire prioriterte områdene i handlingsprogrammet.

1.2 Trøndelag i Europa, Trøndelag i verden

Trøndelagsplanen har en ambisjon om at deltagelse på internasjonale arenaer skal være strategisk og koordinert og at Trøndelag innen 2030 er en internasjonal leverandør av teknologi og kompetanse til verdikjedene jord, skog og hav. Regionen har en unik mulighet til å gå i front i forsknings- og innovasjonsarbeidet med våre internasjonalt ledende forsknings- og universitetsmiljø. Å koble regionens forsknings- og universitetsmiljø med regionens næringsliv skaper innovasjoner, vekst og utvikling i regionen.

Trøndersk deltagelse i internasjonale utdanningsprogram og prosjekt gir skoler, universitet, høyskoler og andre aktører mulighet til mobilitet, deltagelse i samarbeidsprosjekter og et omfattende nettverk av samarbeidspartnere av høy kvalitet. Trøndelag er ett av fylkene som henter hjem mest internasjonale midler til ungdom gjennom EUs utdanningsprogram Erasmus +.

Trøndelag, spesielt gjennom SINTEF og NTNU, scorer også høyt i Horisont 2020-programmet. Dessuten benytter vår region flere av interregprogrammene for å styrke egne innsatsområder. Kunnskap om EUs politikk på områder som utdanning, regional utvikling, samferdsel og

næringsutvikling er derfor viktig. For å lykkes med å påvirke viktige beslutninger må Trøndelag være tydelig og tidlig ute i europapolitiske spørsmål.

Stortingsproposisjon 84 S (2017): [Ny inndeling av regionalt folkevalgt nivå](#) ønsker å styrke fylkeskommunenes rolle i europeisk samarbeid. I proposisjonen heter det at de nye regionene har en viktig rolle med tanke på mobilisering og samordning gjennom nettverk og partnerskap. Det europeiske samarbeidet vil være et viktig element i samfunnsutviklerollen til de nye fylkeskommunene. Fylkeskommunene opptrer som døråpnere og tilretteleggere for internasjonalt samarbeid i regionen.

DET STORE BILDET

HVILKE UTFORDRINGER SKAL LØSES I FELLESSKAP INTERNASJONALT, PÅ EUROPEISK NIVÅ, OG HVILKE LØSES PÅ LOKALT, REGIONALT ELLER NASJONALT NIVÅ?

Trøndelag står overfor store endringer i samfunns- og arbeidsliv. I årene framover vil teknologiutvikling, klimautfordringer, internasjonalisering, endring i næringslivsstruktur, innvandring og aldring av befolkningen påvirke kompetansebehovene på alle områder i trøndersk arbeidsliv. Dette er utfordringer vi deler med resten av Europa. Ved å bruke FNs bærekraftige utviklingsmål som kompass identifiseres viktige oppgaver for overgang til bærekraft. På alle forvaltningsnivå forutsettes det engasjement og samarbeid – europeisk, nasjonalt, regionalt og kommunalt – samt aktiv medvirkning fra næringsliv og samfunnsliv.

Fire sentrale politiske mål er:

- å gå fra lineær til sirkulærøkonomi
- å sørge for bærekraftig matproduksjon
- å legge til rette for fremtidsrettet energiproduksjon, byggeskikk og mobilitet
- å sikre en sosialt rettferdig overgang til bærekraftsamfunnet

For å få til dette peker EU på at flere innsatsområder må innrettes på riktig måte. Dette gjelder

- forskning-, utdannings-, innovasjons- og digitaliseringspolitikken
- regelverkene for finansiering, prising, skattlegging og konkurranse
- ordninger som legger til rette for et ansvarlig næringsliv og nye forretningsmodeller
- åpen og regelbasert handel
- effektiv styring og samsvar på tvers av forvaltningsnivåene

Trøndelag skårer høyt på andel av befolkningen med høyere utdanning, vitenskapelige sampubliseringer, offentlig finansiert FoU, næringslivets FoU, ikke-forskningsbasert innovasjon, innovative små- og mellomstore bedrifter som samarbeider og offentlige/private sampubliseringer. Dette er noe av grunnen til at Trøndelag karakteriseres som «europeisk leder» i Regional Innovation Scoreboard, som gir en årlig oversikt over den europeiske innovasjonsaktiviteten på regionalt nivå. Rangeringen baserer seg på 18 ulike kriterier, og kåringen i 2019 viser at Trøndelag var den mest innovative regionen i Norge og den 15. mest innovative regionen i Europa.

EUs samholdningspolitikk for 2021-27 viser en fortsatt satsing på smart spesialisering, bærekraftig byutvikling og spredtbygde områder. Europaparlamentet har vedtatt at hovedprioritering for EU-programmene i neste programperiode (2021-27) skal være innovasjon og grønn omstilling. De fem overordnede målene er: et smartere Europa, et grønnere mer karbonfritt Europa, et bedre forbundet Europa, et mer sosialt Europa og et Europa nærmere innbyggerne. Dette gir føringer for alle EU-programmer Trøndelag har muligheten til å delta i for den neste 7-års perioden.

EU påvirker Norge, men hvor stor påvirkning EU har på Norge er uklart for mange. En rapport publisert av kommunesektorens organisasjon (KS) i oktober 2018 fastslår at hele 49 prosent av sakene som behandles i norske kommunestyre og fylkesting er direkte berørt av EU. Hva som skjer i EU er viktig for Trøndelag, fordi EUs lovgivning påvirker norsk lovgivning i stor grad. Kombinasjonen av en svekkelse av den tradisjonelle dominansen til storkoalisjonene i parlamentet og stadig sterkere høyrepopulistiske og euroskeptiske fløyer med større uenighet i Europaparlamentet og mer uforutsigbare rammer kan bli en utfordring.

1.3 Vår rolle

Trøndelag fylkeskommune og Innovasjon Norge skal legge til rette for et mer internasjonalt rettet samfunns- og næringsliv. Trøndelag fylkeskommune skal informere, mobilisere, være støttespiller og bidra til å legge forholdene til rette for næringsliv, forsknings- og utdanningsmiljø, offentlige institusjoner og andre som har internasjonalt rettet virksomhet.

Innovasjon Norge jobber med de små og mellomstore bedriftene og er en sparringspartner som tilbyr kompetanse, nettverk og kapital for bedrifter med ambisjoner. Innovasjon Norge skal bidra til å utløse privat kapital og gi bedriftene mer penger å vokse for. Innovasjon Norge Trøndelag skal gjennom sine aktiviteter og prosjekt søke å oppfylle de forventninger organisasjonene og bedriftene i regionen har relatert til de tre strategiske føringene de har for sitt arbeid: flere gode gründere, flere innovative vekstbedrifter og flere innovative næringsmiljøer.

Det er også viktig at Trøndelag fylkeskommune og Innovasjon Norge i det internasjonale samarbeidet bidrar til å opprettholde norske arbeidslivsbestemmelser, bekjemper sosial dumping, arbeidslivskriminalitet og setter menneskerettigheter på dagsorden

Trøndelag fylkeskommune skal styrke kvaliteten innen egen tjenesteportefølje ved å samarbeide med og hente kunnskap og kompetanse fra relevante internasjonale fagmiljøer. Fylkeskommunen skal legge til rette for at regionalt næringsliv, kommuner og organisasjoner kan ta aktivt del i internasjonale organisasjoner og i internasjonalt prosjektsamarbeid. Internasjonal innsats skal konsentreres omkring de områder der internasjonalt engasjement har en klar merverdi og bidra til å forsterke allerede vedtatte satsinger i Trøndelag.

TRØNDELAG FYLKESKOMMUNE SKAL

- informere og mobilisere
- veilede
- være døråpner

for internasjonale prosjekt i egen region - i samarbeid med bedrifter, forskningsmiljø, kommuner og øvrig virkemiddelapparat.

INNOVASJON NORGE SKAL

- informere
- veilede
- synliggjøre

internasjonale markedsmuligheter for trøndersk næringsliv i samarbeid med INs utekontor og fagavdelingene i Innovasjon Norge sentralt.

1.4 Oppfølging av internasjonalt handlingsprogram

Handlingsprogrammet er utarbeidet med utgangspunkt i prioriteringene i Trøndelagsplanen med tilhørende strategier samt Innovasjon Norges måldokument. Trøndelagsplanen og Innovasjon Norges måldokumenter følges opp separat. Oppfølging av det internasjonale handlingsprogrammet må derfor utarbeides ut fra forutsetningen om å oppfylle planens ambisjon om å tydeliggjøre vår rolle ovenfor samarbeidspartnere, samt bidra til en klar arbeidsdeling mellom fylkeskommunen, Innovasjon Norge og øvrige aktører.

Handlingsprogrammet er utformet med et tidsperspektiv på 4 år, så oppfølgingen må også ta hensyn til dette.

Handlingsprogrammet er et verktøy for å koordinere den tverrfaglige aktiviteten i fylkeskommunen.

For å sikre at vi til enhver tid har et oppdatert og aktuelt handlingsprogram, knyttes det en administrativ gruppe med representasjon fra relevante avdelinger til oppfølging av handlingsplanen.

Oppfølgingen vil foregå langs tre akser:

- Det vil bli utarbeidet en årlig rapport til Fylkesutvalget som fokuserer på resultater fra de tiltak som er gitt i handlingsplanen. Den årlige rapporten vil også omfatte forhold og forutsetninger som har endret seg siden handlingsplanen ble iverksatt eller siden siste årsrapport.
- Deltagelse på internasjonale arenaer vil bli gjensidig rapportert fortløpende.
- Ved handlingsprogrammets avslutning vil en samle erfaring fra gjennomføringen og vurdere hvorvidt handlingsplanen skal rulleres.

2 Prioriterte områder for perioden 2020-2023

2.1 Klima, energi og teknologiutvikling

For å nå målet om økt bærekraftig verdiskaping og internasjonal konkurranseevne i Trøndelag må vi være bevisste på å bygge videre på Trøndelags fortrinn innen naturressursbaserte næringer og sterke kunnskaps- og teknologimiljø. Ingen andre fylker i Norge utfører mer FoU i forhold til størrelsen på total økonomi. Internasjonalisering skal støtte samarbeidet med næringsliv, offentlig sektor og bidra til å skape næringsutvikling og regional samhandling og kompetanseutveksling knyttet til internasjonale program og arenaer.

For å redusere klimagassutslippene, få en mer effektiv ressursbruk og bidra til det grønne skiftet, må trøndersk

PARISAVTALEN

Klimaavtalen som ble vedtatt i Paris i 2015 – den såkalte Parisavtalen – er en global dognad som skal sikre en trygg framtid for mennesker og natur. Avtalen forplikter verdens land til å holde den globale oppvarmingen under 2 grader, og aller helst 1,5 grader.

Parisavtalen er signert av alle verdens land, men USAs president har valgt å trekke landet ut av avtalen med virkning fra november 2020.

industri og næringsliv legges om. Dette er ikke noe vi løser alene. Kompetanseutvikling og samhandling med andre regioner og land er avgjørende.

Trøndelagsplanen har som tydelig ambisjon at Trøndelags offentlige og private virksomheter skal bidra til at FoU-miljøene bruker regionen som levende laboratorium i internasjonalt finansierte prosjekt. Det offentlige har stor påvirkning på næringslivets satsinger og utvikling, både gjennom innkjøpsmakten, økonomiske støtteordninger og innen arealforvaltning og samfunnsplanlegging. I Trøndelag benytter fylkeskommunen innkjøpsmakten aktivt for å nå vedtatte klima og energimål. Innenfor samferdselssektoren, og i utvikling av skolebygg, har innovative offentlige anskaffelser bidratt til nye teknologiske løsninger og åpnet nye muligheter for næringsutvikling og innovasjon. Det er en ambisjon å ha høyt fokus på dette feltet også i tiden framover. Mulighetsområdene er mange, blant annet Trøndelag som testarena for droner, el-fly og autonome fly, uttesting av samkjøring/bildeling, utbyggingsprosjekter innen vei og bru etc. Innovasjonspotensialet i Trøndelag ligger i å utvikle samarbeid, forretningsmodeller og teknologi slik at ressursene utnyttes lengst mulig i verdikjeden.

Digital modenhet, i form av strategisk-, teknologisk- og organisatorisk innsikt er avgjørende for å kunne utvikle dagens produkter, tjenester og produksjonsmetoder til nye digitale forretningsmodeller. Mange små og mellomstore bedrifter har pr i dag ikke tilstrekkelig kompetanse til å møte omstillingskravene som dagens digitale utvikling medfører. Internasjonalt prosjektsamarbeid, i samarbeid med FoU og innovasjonsselskap, vil kunne bidra til at trønderske bedrifter nyttiggjør seg den digitale utviklingen i større grad.

Å utvikle en sirkulær økonomi krever utvikling av relevant teknologi for håndtering av alle typer ressursstrømmer og ikke minst tett samarbeid mellom aktører i en verdikjede. Det er stor aktivitet i regionen innen dette feltet, og fylkeskommunen har initiert flere tiltak og er deltaker i internasjonale prosjekt. Internasjonalt prosjektsamarbeid gir direkte tilgang til forskningsfronten, bidrar til kunnskap om og innsikt i beste praksis i innovasjonsarbeidet i Europa. Prosjektene bidrar også indirekte til finansiering av utviklingsarbeid. Utviklingen skjer gjennom høsting av erfaringer fra andre regioner, utprøving av ny teknologi, nye arbeidsmetoder, egen kunnskapsbygging og økt samarbeid i egen region. Bevisstheten på å ha med næringslivet som partnere i EU-prosjektene er høy. FoU-miljøenes satsing på sirkulær økonomi gir tilgang til kunnskap og kompetanse som kan gi regionen en ledende rolle i dette arbeidet. Utviklingen av det sirkulære Trøndelag krever åpne innovasjonsprosesser og god koordinering av aktører i innovasjonssystemet.

TILTAK – KLIMA, ENERGI OG TEKNOLOGIUTVIKLING

▪ Trøndelag som «levende laboratorium»

- Synliggjøre Trøndelag som testarena for internasjonale satsinger.
- Aktiv bruk av innovative offentlige anskaffelser for økt bruk av Trøndelag som levende laboratorium.

▪ Utvikling av det sirkulære Trøndelag

- Utvikling av det sirkulære Trøndelag gjennom åpne innovasjonsprosesser, aktiv deltagelse i internasjonalt samarbeid og god koordinering av aktører i innovasjonssystemet.
- Delta i prosjektsamarbeid og videreutvikle internasjonalt nettverk, samt koble regionens forsknings- og universitetsmiljø med regionens næringsliv for innovasjon, vekst og utvikling i regionen gjennom internasjonal deltagelse.

▪ Økt kompetanse om teknologiutvikling

- Bidra til å øke bestillerkompetanse for innovative offentlige innkjøp i Trøndelag.
- Initiere, utvikle og benytte regionale, nasjonale og internasjonale nettverk for å tilføre regionen relevant kompetanse og finansiering.
- Trekke flere trønderske kommuner med i internasjonale digitaliseringspiloter og utviklingsprosjekt.
- Søke kunnskap om nye teknologiske løsninger knyttet til nye mobilitetsutfordringer i by og land.

2.2 Utdanning og kompetanse

I et overordnet perspektiv skal fylkeskommunen være døråpner og nettverksbygger for våre brukere og regionale partnere ute i Europa. Regionens arbeidsliv er avhengig av tilgang til relevant kompetanse og arbeidskraft. EUs satsinger på utdanningsfeltet, slik de kommer til uttrykk i Erasmus+, sammenfaller med norske og trønderske prioriteringer hvor grunnopplæringen skal stimulere til lærelyst, nysgjerrighet og kreativitet, demokrati, entreprenørskap og grunnleggende verdier med en klar kobling til FNs bærekraftsmål. Fremtidsrettede fagområder som fornybar energi, klimaendringer, miljøteknologi, kunstig intelligens og digitalisering vil bli prioritert. Internasjonal deltagelse legger godt til rette for møter mellom mennesker, for økt toleranse og flerkulturell kompetanse.

For å få tilgang til nok arbeidskraft i framtiden vil arbeidslivet være avhengig av å utnytte hele arbeidskraftressursen. Det betyr at både enkeltpersoner, virksomheter og samfunn må være rustet til å møte krav om ny kompetanse og håndtere omstilling. Kompetansestrategi for Trøndelag, vedtatt av

Fylkestinget i juni 2019, slår fast at deler av trøndersk arbeidsliv har utfordringer med å skaffe den kompetansen de trenger. Internasjonal kompetanse og muligheter som ligger i utveksling, rekruttering, nettverksbygging og samarbeid, kan bidra til å sette medarbeidere og arbeidsgivere bedre i stand til å møte kompetanseutfordringene.

Sammen med nasjonale og regionale aktører innen utdanning og arbeidsliv skal fylkeskommunen videreutvikle internasjonalt samarbeid i regionen. For å lykkes med dette er det nødvendig å utvikle kjennskap til muligheter for internasjonalisering og kompetanse om internasjonalt samarbeid innen utdanning, opplæring og arbeidsliv. Oversikt over og kjennskap til eksisterende samarbeidsprogram, kunnskap om bruken av dem og nettverksbygging utenfor Norge er derfor viktig.

Små og store bedrifter i fylket ser et økende behov for å etablere seg og videreutvikle sitt marked i verden generelt og i Europa spesielt. De har derfor behov for å bygge et internasjonalt nettverk og hente faglig kompetanse, kunnskap og inspirasjon på tvers av landegrensene, og for å rekruttere medarbeidere fra land i og utenfor Europa. Internasjonalt samarbeid, også mellom utdanning og arbeidsliv, kan bidra til innovasjon og entreprenørskap og gi ny innsikt i teknologi og arbeidsformer som forbedrer omstillingsevnen, samt styrke den internasjonale konkurransevnen. Fylkeskommunen skal bidra med tiltak som gjør at fagpersoner i nærings- og samfunnsliv får den nødvendige internasjonale kompetansen.

En viktig oppgave innen utdanning er å forberede ungdom og voksne på et arbeidsliv som er i stadig endring og hvor det stilles høye krav til faglig og sosial kompetanse, evne til å tilegne seg kunnskap, samt utviklings- og omstillingsevne. Fylkeskommunen skal utdanne arbeidstakere som er attraktive for det lokale arbeidslivet og som kan bidra til positiv næringsutvikling. Gjennom deltakelse i internasjonalt samarbeid og praksisopphold i Europa får ungdom og voksne utfordringer som bidrar til styrking av disse kvalifikasjonene.

Fylkeskommunen har som målsetting at alle videregående skoler i Trøndelag skal samhandle løpende med internasjonalt program.

Sammen med regionale og nasjonale partnere skal fylkeskommunen informere om mulighetene for internasjonalt samarbeid og mobilisere til at unge og voksne under utdanning skal få internasjonale erfaringer. Fylkeskommunen skal legge til rette for at skoler, opplæringskontor og lærebedrifter får

FAKTA OM UTDANNING OG INTERNASJONALISERING

- Trøndelag fylkeskommune har et formelt samarbeid med Fylkesmannen i Trøndelag og KS om regionalt informasjonsarbeid om internasjonalisering av utdanning og opplæring som baserer seg på de eksisterende utdanningsprogrammene i Europa.
- Nesten alle våre 31 videregående skoler har eller har hatt internasjonale prosjekt innen enten Erasmus+ programmet eller Nordplus, GjørDet! og EØS programmer.
- Trøndelag fylkeskommune får årlig tildelt Erasmus+ mobilitetsprosjekter innen fagopplæring. Trøndelag fylkeskommune fikk sammen med de videregående skolene i 2018 til sammen 926 000 Euro til Mobilitet innen yrkesfag, noe som tilsvarer 21 % av nasjonalt budsjett for Erasmus+. 469 000 Euro av tildelingen var knyttet til yrkespraksis i utlandet for lærlinger, instruktører og fagpersoner.
- Trøndelag fylkeskommune har samarbeidsavtaler i Belgia (Brussel), England (Norfolk County) og England (York College) om Vg2 i utlandet. 35-45 elever hvert år tar dette tilbudet.
- International Baccalaureate Diploma Programme er et toårig internasjonalt program som tilbys ved Trondheim Katedralskole. Elever fra hele fylket kan søke på dette tilbudet.
- Flere av de videregående skolene i Trøndelag er vertsskoler for utvekslingselever fra hele verden.
- Trøndelag fylkeskommunes tilbyr kinesisk språk nivå II ved Trondheim katedralskole. Skoleåret 2019/2020 tar 14 elever kinesisk II på Katta (sju elever på hvert trinn - Vg1 og Vg2). Elevene rekrutteres fra Sverresborg u-skole som tilbyr kinesisk I (62 elever fordelt på tre trinn). Tilbudet ved Sverresborg u-skole er avhengig av at TRFK gir tilbud om kinesisk nivå II. TRFK tilbyr også kinesisk I på nettskolen, over to år. Inneværende skoleår er det 19 elever på Vg1 og 14 på Vg2.

veiledning slik at de kan jobbe selvstendig og systematisk med internasjonalisering som metode i tråd med egne og overordnede fylkeskommunale planer og målsetninger. Mobilitet i utdanningen betyr at det skal være mulig å tilegne seg kunnskap, praktisk erfaring og ta deler av opplæring i utlandet eller bygge på og heve fagkompetanse gjennom eksisterende ordninger for mobilitet i Europa. Trøndelag fylkeskommune og Innovasjon Norge vil være pådriver og døråpner for internasjonalt samarbeid for aktører fra Trøndelag og bidra til å ruste Trøndersamfunnet til å møte nye kompetansekrav som følge av sentrale drivkrefter som teknologiutvikling, globalisering, demografiutvikling, klima og miljøutfordringer.

Det er et mål å få økt samhandling mellom utdanningsaktørene og arbeids- og næringslivet for å skape og sikre innovasjon, konkurransekraft og verdiskaping. Det er behov for å bedre informasjonsflyten om kompetansebehov, arbeidsmarked og karrierevalg. Gjennom digitaliseringspiloter og utviklingsprosjekt i samarbeid mellom offentlig sektor, næringsliv og forskningsmiljø, vil vi bidra til et teknologisk kunnskapsløft.

TILTAK – UTDANNING OG KOMPETANSE

▪ Kompetansebygging i regionen

- Nasjonalt samarbeid om informasjon og kompetanse innen internasjonalisering og kvalitet i utdanning og opplæring.
- Regionalt informasjonssamarbeid om internasjonalisering av utdanning mellom Trøndelag fylkeskommune, KS og Fylkesmannen i Trøndelag.
- Ha og formidle oppdatert kunnskap om aktuelle program og tilskuddsordninger som retter seg mot utdannings- og kompetansefeltet.
- Styrke veiledningen og gi målrettet informasjon om internasjonalisering av utdanning i et systematisk arbeid med relevante brukere i Trøndelag.
- Arbeide med kvalitet innen internasjonal mobilitet for utvikling av bransjekompetanse.
- Synliggjøre og forankre merverdien av internasjonalt samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv.

▪ Internasjonalisering for skoleutvikling

- Nettverk for internasjonalisering i utdanning.
- Bruke internasjonalisering som metode og verktøy for å utvikle våre skoler.

▪ Mobilitet i utdanningen

- Videreføre samarbeidsavtaler i Europa, Vg2 studieforbereidende og studiespesialiserende.
- Samarbeide med regionalt partnerskap for å informere om og mobilisere til internasjonal aktivitet.
- Drive regionalt partnerskap for mobilitet innen fagopplæring for lærebedrifter og opplæringskontor for mobilitet av lærlinger, faglærere og instruktører.
- Legge til rette for at de videregående skolene er i stand til å drive internasjonal mobilitet for elever og lærere. Dette innebærer at skolene har kompetanse til å søke midler gjennom EU-programmene.
- Synliggjøre og effektivisere internasjonalisering og Erasmus+ mobilitet som en del av samarbeidsavtalen mellom Trøndelag fylkeskommune og OKIT (opplæringskontorer i Trøndelag).

2.3 Nærings- og samfunnsutvikling

EU påvirker Norge, men hvor stor påvirkning EU har på Norge er uklart for mange. En rapport publisert av KS i oktober 2018 fastslår at hele 49 prosent av sakene som behandles i norske kommunestyre og fylkesting er direkte berørt av EU. Hva som skjer i EU er viktig for Trøndelag, fordi EUs lovgivning påvirker norsk lovgivning i stor grad.

EUs samholdspolitikk for 2021-27 viser en fortsatt satsing på smart spesialisering, bærekraftig byutvikling og spredtbygde områder.

Europaparlamentet har vedtatt at hovedprioritering for EU-programmene i neste programperiode (2021-27) skal være innovasjon og grønn omstilling. Dette gir føringer for alle EU-programmer Trøndelag har muligheten til å delta i for den neste 7-års perioden. De viktigste programmene vil være Erasmus, Interreg, Horisont Europa, Kreativt Europa, EØS-ordningene og LIFE².

Deltakelse i internasjonalt samarbeid og internasjonale prosjekt bidrar til å gi regionen økte ressurser og kompetanse. I det internasjonale arbeidet prioriteres områder der internasjonalt engasjement gir merverdi til regionen. Gjennom EU-programmene har klynger, FoU-aktører, næringshager og organisasjoner muligheter for samarbeid med andre regioner i Europa. Vi skal spesielt ha oppmerksomhet mot tiltak som bidrar til at små og mellomstore bedrifter utvikler sine eksportmuligheter.

Innovasjon Norge har et stort apparat med kontorer i mange land som kan gi råd om hvordan bedrifter skal gå fram i sitt marked, de kan gi teknisk eksportrådgivning, og de har kompetansetilbud. Majoriteten av regionens næringslivsaktører leverer sine tjenester i konkurranse med internasjonale aktører. Kravet til omstilling og fleksibilitet er økende, og god samhandling på tvers av sektorer er et nøkkelbegrep her.

Flere trønderske kommuner er allerede involvert i internasjonale prosjekt og nettverk, men potensialet for å trekke flere kommuner med er stort. Offentlig sektor har behov for å utvikle bedre og mer effektive tjenester f.eks. innenfor velferdsteknologi. Internasjonalt samarbeid og nettverk kan bidra til innovative løsninger. Utfordringen er at kommunene ofte ikke kjenner organisasjonene og de muligheter de representerer. Dette gjelder også de trønderske innovasjonsselskapene. Innovasjon Norge og Trøndelag fylkeskommune må i kraft av sin rolle være en relevant partner, døråpner og tilrettelegger på det internasjonale feltet.

Reiselivsnæringen i Trøndelag vokser både internasjonalt og nasjonalt, men endrer seg også dramatisk. Det er Trøndelags mangfold av opplevelser som utgjør regionens samlede

TRØNDERE FRA HELE VERDEN

Trøndelag hadde i 2019 innbyggere fra 168 land.

11,8 % av befolkningen i Trøndelag er innvandrere eller er norskfødte med innvandrerforeldre. I enkelte kommuner (som Hitra og Frøya) er denne prosentandelen dobbelt så stor. De fleste innvandrere kommer fra Polen, Litauen, Syria, Eritrea, Sverige og Tyskland (rekkefølge etter antall). Større kunnskap om kulturbakgrunnen til denne store delen av befolkningen vil være viktig i arbeidet med å skape et mangfoldig og inkluderende samfunn.

Høsten 2018 var det 3 535 utenlandske studenter ved NTNU, 715 ved Nord universitet og 20 ved Dronning Mauds Minne Høgskole. BI hadde 45 utenlandske studenter i Trondheim.

² Med forbehold om norsk deltagelse i programmene.

attraksjonskraft. Trøndersk mat, natur og kulturarv gir et godt utgangspunkt for utvikling av salgbare produkter og tjenester i opplevelsesnæringene. Trøndelag har også et stort mangfold av arrangement og tilrettelagte opplevelser med nasjonal og internasjonal deltakelse som bidrar til verdiskaping. Målet er å øke den internasjonale trafikken til Trøndelag, og de viktigste markedene som bearbeides er Tyskland, Sverige, Nederland og England. Internasjonal markedsføring skjer i samarbeid med Innovasjon Norge og tilstedeværelse på visitnorway.com.

Fylkestinget er opptatt av en strategisk tilnærming til det internasjonale arbeidet til fylkeskommunen. Dette må bety et godt koordinert arbeid i alle deler av fylkeskommunens organisasjon herunder også i offentlige innkjøp der det skal legges til grunn at vi forholder oss til land Norge har handelsavtaler med.

TILTAK – NÆRINGS- OG SAMFUNNSUTVIKLING

▪ Legge til rette for bred og god deltagelse i EU/EØS-program, samt Innovasjon Norges internasjonale program

- Mobilisere, informere og skape møteplasser for internasjonale partnerskap for økt internasjonal deltagelse i EU/EØS-program i Trøndelag.
- Bidra til økt internasjonalt engasjement i arenaprogrammene som en del av vekststrategiene i bedriftene.
- Nettverket Horisont Trøndelag skal spre kunnskap om mulighetene innen Horisont 2020 og videreføringen Horisont Europa, bygge partnerskap og bistå med søknadsveiledning.
- Aktiv trøndersk næringslivsdeltagelse i Innovasjon Norges internasjonale program: Go Global, workshops innen Internasjonal Markedsutvikling, Knowledge Transfer projects, International Business Events, Green Growth Projects (pilotstudier omkring utfordringene knyttet til FN's bærekraftsmål) og Eksport-prosjekter (Global Growth)

▪ Mobilisering til økt internasjonal aktivitet i kommunene

- Ta initiativ til, og følge opp, internasjonale prosjekt i samarbeid i trønderske kommuner.

▪ Fremme regionens interesser internasjonalt

- Trekke flere internasjonale virksomheter og besøkende til regionen.
- Bidra til å trekke store arrangement til regionen.
- Aktiv bruk av Innovasjon Norges utekontor for å synliggjøre Trøndelag som marked, samt bistå bedrifter, klynger og nettverk som ønsker å etablere seg i utlandet.
- Innovasjon Norge vil i tett samarbeid med fylkeskommunen følge opp initiativ som er tatt for å øke bevisstheten og skaffe ytterligere informasjon om diversiteten i det kinesiske markedet.
- Gjennomføre et forprosjekt for etablering av INVEST in Trøndelag som skal jobbe tett mot eksisterende industri med utenlandsk eierskap i Trøndelag og tilrettelegge for knoppskytinger i regionen.

2.4 Nettverk og organisasjoner

Norske fylkeskommuner og kommuner påvirkes i stor grad av faktorer utenfor den nasjonale rammen, slik som globalisering, teknologiutvikling, migrasjons- og flyktningestrømmer, overnasjonale regelverk, EUs regelverk og politikkutforming. Derfor er tilstedeværelse på europeiske arenaer helt sentralt for å kunne se egne utfordringer i et internasjonalt bilde. Deltagelsen gir kompetanse og nettverk og bidrar også til måloppnåelse innenfor vedtatte satsingsområder, policyutvikling og gir retning til samfunnsutviklingen. Deltagelse knytter oss også tettere til nasjonale beslutninger, kompetansemiljø og nettverk, gir kanaler for medvirkning og påvirkning og bidrar til å tydeliggjøre trønderske posisjoner innen viktige satsingsområder for regionen³.

Internasjonalt engasjement er en naturlig del av fylkeskommunenes samfunnsutviklerrolle og Innovasjon Norges portefølje. De fleste politikkområder har i dag en internasjonal dimensjon, der ansvar hjemme medfører ansvar for å ta del i politikkutformingene ute. For å få gjennomslag i EU for norske interesser i saker Norge prioriterer høyt, legger regjeringen til grunn en samordnet europapolitikk som bygger på åpenhet, kunnskap og politisk engasjement. Europapolitikken skap styrkes gjennom økt og bedre samarbeid mellom forvaltningsnivåene.

Trøndelag fylkeskommune er koordinator for flere internasjonale nettverk i egen region, blant annet Internasjonalt forum Trøndelag og Internasjonalt nettverk for videregående skoler. Som eier av Trøndelags Europakontor ønsker vi å bidra til å videreutvikle kontoret som kompetansepartner og døråpner for trøndersk nærings- og samfunnsliv. Tydelige ambisjoner om hva som forventes av medlemskapet og hvordan kunnskap om EU/EØS skal formidles i Trøndelag er viktig. Trøndelags Europakontors hovedfunksjon er å koble Trøndelag mot EUs kunnskaps- og innovasjonsprogram og å påvirke ny politikkutforming. Kontoret er en strategisk kompetansepartner i EU- og EØS-relevante tema, en nettverksaktør i Brussel, en aktør med et trøndersk blikk som skal ivareta trønderske interesser i sentrale nettverk i Brussel og utenfor EU/EFTA. Kontoret skal bidra til en aktiv dialog med medlemmene og dele kunnskap med regionen. For perioden 2020-21 vil aktiviteten til kontoret ha Innovasjon i offentlig sektor, energi og klima og kreativ næring som hovedsatsingsområder.

Et tett og velfungerende nordisk samarbeid er viktig og også høyt prioritert av regjeringen. Norden er blant verdens tettest integrerte samfunn og økonomier. Trøndelag deltar i en rekke politiske nordiske samhandlingsarenaer som Naboer AB, Elbanen STS, Luftfartsforum og i beslutningsgruppene for Interreg Sverige-Norge. I Samisk råd er Region Jämtland invitert inn med observatørstatus. De nærmeste relasjonene er de viktigste, og det nordiske regionale samarbeidet bidrar til å ivareta og videreutvikle kunnskap om og med våre nordiske naboer. Fylkeskommunen skal utrede muligheten for en ny grenseregional nordisk komite i samarbeid med Region Jämtland og Härjedalen som erstatning for vårt engasjement i Midt-Nordenkomiteen som avsluttes i desember 2020.

Europapolitisk forum (EPF) er en politisk møteplass for departement, fylkeskommuner, kommuner og Sametinget. Formålet med forumet er utveksling av informasjon, synspunkt og erfaringer med europapolitiske saker og problemstillinger. Deltagelsen vurderes som viktig for å videreutvikle kontakten og samarbeidet med nasjonale myndigheter i europapolitikken og styrke det europapolitiske påvirkningsarbeidet. Trøndelag ønsker å styrke samarbeidet med nasjonale myndigheter i

³ En oversikt over internasjonal deltagelse og nettverk finnes i vedlegg 3.

europapolitikken gjennom aktiv deltagelse i Europapolitisk forum, samt å bidra til innspill til departementenes europapolitiske arbeid, påvirke finansielle muligheter og synliggjøre internasjonalt arbeid i Trøndelag.

TILTAK – NETTVERK OG ORGANISASJONER

▪ Nordisk regionalt samarbeid

- I samarbeid med nasjonale myndigheter og nordiske partnere skal Trøndelag jobbe aktivt for en videreføring av interreg for perioden 2021-27. Trøndelag fylkeskommune skal delta aktivt i programutviklingsarbeidet for Interreg Sverige-Norge og Interreg Nord.
- Det grenseregionale samarbeidet i Naboer AB videreutvikles gjennom å operasjonalisere ideer og realisere felles prosjekt i grenseregionen
- Gjennom Forening Elbanen STS driver fylkeskommunen felles påvirkningsarbeid for regional jernbaneutvikling. Forholdet til foreningen skal avklares i løpet av programperioden.
- Etablere flyruter til internasjonale flyplasser og viktige «hubber» tilpasset regionens behov gjennom samarbeidet innen Luftfartsforum.
- Trøndelag fylkeskommune og Innovasjon Norge vil ta imot internasjonale delegasjoner der dette er naturlig i forhold til egne satsingsområder.

▪ Trøndelags Europakontor

- Bidra til å videreutvikle Trøndelags Europakontor som kompetansepartner og døråpner for trøndersk nærings- og samfunnsliv.
- Aktiv deltagelse i styre og ressursgruppe.
- Tydelige ambisjoner om hva vi forventer av medlemskapet og hvordan kunnskap om EU/EØS skal formidles i Trøndelag.

▪ Deltagelse i europeiske nettverk

- CPMR, Nordsjøkommisjonen med tilhørende faggrupper: Trøndelag fylkeskommune skal ha en tydelig posisjon og engasjement i CPMR, Nordsjøkommisjonen og faggruppe for marine ressurser, transport og smarte regioner.
- I løpet av planperioden skal det fremmes en politisk sak om erfaringene med deltagelsen i CPMR, Nordsjøkommisjonen med tilhørende faggrupper.

▪ Europapolitisk forum

- Styrke samarbeidet med nasjonale myndigheter i europapolitikken gjennom aktiv deltagelse i Europapolitisk forum
- Fylkeskommunen skal bidra til innspill til departementenes europapolitiske arbeid, påvirke finansielle muligheter og synliggjøre internasjonalt arbeid i Trøndelag.
- For å få bedre forankring og kunnskap om deltagelsen på internasjonale arenaer politisk og administrativt skal det utarbeides arbeidsrutiner for deltagelsen som tydeliggjør arbeidet før og etter møtene, samt deling av erfaringer/kunnskap etter møtene. Det rapporteres årlig og samlet til Fylkesutvalget fra deltagelsen på internasjonale arenaer.

▪ Norsk-kinesisk handelskammer

- Nettverk for private og offentlige aktører ang. Kina som marked og samarbeidspartner.

Vedlegg 1: Målsettinger til grunn for handlingsprogrammet

Trøndelag har ingen egen internasjonal strategi. Internasjonale mål og ambisjoner hentes fra Trøndelagsplanen med tilhørende strategier og Innovasjon Norges strategier. Under er en oppsummering av de viktigste og mest relevante mål og ambisjoner.

Trøndelagsplanen 2019-2030

- Deltakelsen på internasjonale arenaer er strategisk og koordinert.
- Grunnopplæringa stimulerer til lærelyst, nysgjerrighet og kreativitet.
- Trøndelag er en internasjonalt ledende leverandør av teknologi og kompetanse til verdikjedene jord, skog og hav.
- Offentlige tjenester er innovative, har bred dekning og høy kvalitet.

Kompetansestrategi for Trøndelag

- Trøndersamfunnet skal rustes til å møte nye kompetansekrav som følge av sentrale drivkrefter som teknologiutvikling, globalisering, demografiutvikling, klima og miljøutfordringer.

Strategi for innovasjon og verdiskaping i Trøndelag (2018-2021):

- I 2021 skal Trøndelag være en region der forskning, kompetanse og teknologi er drivkrefter for økt verdiskaping i arbeids- og næringsliv.
- I 2021 skal Trøndelag bruke offentlige innkjøp aktivt for å fremme utvikling av nye og innovative produkter.
- I 2021 skal Trøndelag ha et sterkere internasjonalt konkurransedyktig arbeids- og næringsliv

Forsknings- og utviklingsstrategi for Trøndelag (2016-2020):

- Mobilisere og kvalifisere bedrifter og offentlige aktører inn mot internasjonale ordninger
- Trøndelag som foretrukket samarbeidsarena for uttesting av nye teknologier, produkter og tjenester.

- Øke kunnskapen om og bruken av «levende laboratorium» og legge til rette for konkrete prosjektinitiativ.
- Øke bruken av nasjonale og internasjonale program

Balansekunst - Kulturstrategi for Trøndelag (2019-2022)

- Bidra til økt samarbeid over kommune-, fylkes- og landegrensene for å styrke kulturfaglig kompetanse, kunnskap og kulturforståelse.
- Utforme flere og bedre søknader fra Trønderske kulturaktører til nasjonale og internasjonale programmer som Kulturrådet, EU-prosjekter, og de nordiske kulturprogrammene.

Innovasjon Norges mål og strategiske posisjon

- INs mål er å utløse bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling og ulike regioners næringsmessige muligheter gjennom:
 - Flere gründere med forretningsidéer og ambisjoner om vekst på et internasjonalt marked
 - Flere bedrifter som gjennom kompetanse, kapasitet og produkter/tjenester tar en posisjon i et internasjonalt marked.
 - Flere næringsmiljø, klynger og bedriftsnettverk som på vegne av medlemsbedriftene stimulerer til posisjonering av næringsmiljøet og enkeltbedriftene internasjonalt.

Vedlegg 2: Oversikt aktuelle EU/EØS- program

Erasmus +

Erasmus+ er EUs program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett for perioden 2014-2020. Noen av de mest sentrale satsingsområdene i Erasmus+ er kvalitet i undervisning og opplæring, innovasjon og koblingen mellom utdanning og arbeidsliv. Nesten alle videregående skoler i Trøndelag deltar i internasjonale prosjekt, noe som gir en bredere inngang til å utvikle elevenes kompetanse. Nasjonal statistikk om Erasmus+-tildelinger for 2014-2017 viser at Trøndelag er ett av fylkene som får høyest tildeling av midler på landsbasis.

For neste programperiode (2020-27) har Europakommisjonen har foreslått en dobling av budsjettet fra 14,7 mrd. EURO til 30 mrd. EURO. Fremtidsrettede fag som fornybar energi, klimaendringer, miljøteknologi, kunstig intelligens og design vil bli prioritert.

Interreg

Interreg er EUs program for å fremme sosial og økonomisk integrasjon over landegrensene gjennom regionalt samarbeid. Programmet ble etablert i 1990 for å styrke samarbeidet mellom naboregioner som var delt av nasjonale grenser. Norge har vært med siden 1996.

Trøndelag kan delta i følgende program for programperioden 2014-2020:

- Interreg Sverige-Norge
- Interreg Nord, delområde Sápmi
- Østersjøprogrammet
- Nordsjøprogrammet
- Nordlig Periferi og Arktis
- Interreg Europe

Interregprosjekt skal bidra til å styrke forskning, teknikkutvikling og innovasjon, øke konkurransekraften i SMB, utvikle grenseregionens natur- og kulturarv, fremme bærekraftig transport og å fremme sysselsetting og mobilitet i arbeidsmarkedet.

Trøndelag fylkeskommune har forvaltningsansvar for Interreg Sverige-Norgeprogrammet og

sekretariatsfunksjon for samiske saker i Interreg Nord-programmet, og da med spesielt ansvar for sørsamiske saker i hele det sørsamiske området. Innsatsområdene i Interreg Nord er forskning og innovasjon, entreprenørskap, kultur og miljø og felles arbeidsmarked. De fleste samiske prosjektene har fokus kultur og miljø, og da spesielt språk.

Europakommisjonen har foreslått en liten reduksjon innen interreg for neste programperiode (2020-27). Interregmidlene til norsk deltagelse bevilges årlig over statsbudsjettet. Endelig standpunkt om norsk deltagelse i interreg vil foreligge våren 2020.

Horisont 2020/Horisont Europa

Horisont 2020 har et budsjett på 80 mrd. euro og er verdens største forsknings- og innovasjonsprogram. Horisont 2020 består av tre hoveddeler:

Fremragende forskning, Konkurransedyktig næringsliv og Forskning knyttet til store samfunnsutfordringer. Trøndelag skårer svært godt i programmet takket være sterk deltagelse fra SINTEF og NTNU.

Europakommisjonen har foreslått en økning på 40% for neste programperiode (2021-27) for det nye Horisont Europa (97.6 mrd. euro). Det er imidlertid ventet at Storbritannia, i likhet med Norge og en rekke andre land utenfor EU, vil knytte seg til programmet, noe som vil bidra til å øke budsjettet ytterligere.

Programmets aktiviteter er delt inn i tre søyler:

- 1) Åpen forskning,
- 2) Globale utfordringer og industriell konkurransevne
- 3) Åpen innovasjon

I tillegg er det en egen del om styrking av det europeiske forskningsområdet.

EØS-midlene

EØS-midlene er Norges bidrag til sosial og økonomisk utjevning i det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS). Norges andel utgjør totalt 98 prosent av midlene, de resterende 2 % bidrar Island og Liechtenstein med.

EU-landene med svakest økonomi kan motta støtte fra Norge gjennom EØS-midlene. For perioden 2014-21 gjelder dette 15 medlemsland. Støtten skal styrke forbindelsene og samarbeidet mellom Norge og mottakerlandene.

For inneværende programperiode (2014-2023) kom de første utlysninger av midler våren 2018.

Kreativt Europa

Kreativt Europa er EUs program for de kulturelle og kreative sektorene og har et budsjett på 1,46 milliarder euro i perioden 2014-2020. Programmet støtter prosjekter som gir en merverdi ved at de gjennomføres i en europeisk ramme og gir norske aktører innen TV, film, kunst og kultur muligheter til å samarbeide internasjonalt og til å nå ut til et større europeisk publikum.

Kreativt Europa har et delprogram for kunst- og kultur og et delprogram for TV, film og spill. Kulturrådet har ansvaret for å informere og veilede norske aktører om programmet for kunst og kultur, mens Norsk filminstitutt har ansvaret for å informere og veilede norske aktører om programmet for TV, film og spill.

Europakommisjonens forslag for den neste perioden viderefører i stor grad mål, innhold og struktur i dagens program. Ifølge forslaget skal programmet i neste periode fortsatt ha det samme to-delte hovedmålet som i dag:

- (1) Fremme kulturelt og språklig mangfold og felles europeisk kulturarv og
- (2) Fremme konkurransevnen i kulturelle og kreative sektorer. Europakommisjonen foreslår økt budsjett til Kreativt Europa programmet i neste 7-års periode 2021-2027; fra dagens 1,46 til 1,85 milliarder euro.

NORA- Nordisk Atlantsamarbeid

NORA er en organisasjon under Nordisk ministerråds regionalpolitiske samarbeidsprogram, og regionen består av Grønland, Island, Færøyene og kyst-Norge fra Finnmark i nord til Rogaland i sør. NORA skal bidra til å styrke samarbeidet i regionen preget av en sterk, bæredyktig økonomisk utvikling. NORA

ønsker å a) støtte prosjekter, b) bidra til å sette den nordiske agendaen og c) bygge nettverk og samarbeid i regionen.

NORA 2017-2020 tilbyr finansieringsstøtte til samarbeidsprosjekter innen fokusområdene Bærekraftig landsbygdsutvikling, Innovative og resiliente regioner og Bærekraftige byer og byutvikling. NORA finansieres av Nordisk Ministerråd supplert av midler fra KMD, Vestlandsrådet og fylkeskommunene i Finnmark, Troms og Nordland og Nord-Trøndelag (tidligere Landsdelsutvalget). Totalt har NORA en søkbar prosjektpott på ca 6 millioner kroner til prosjekter hvert år.

EUs program for miljø og klima (LIFE)

LIFE startet opp i 1992 og er EUs eneste program med særskilt finansiering av miljøprosjekt. Programmets målsetning er å bidra med finansiering av prosjekt til gjennomføring av EUs miljøregelverk og utvikling av miljøpolitikken, gjennom å skape større forståelse for miljøutfordringene og sikre utveksling av kunnskap og erfaringer mellom deltakerlandene. LIFE har et budsjett på 3,4 milliarder euro i perioden 2014-2020.

Programmet gir miljøorganisasjoner, forskningsinstitusjoner, bedrifter, myndigheter og andre anledning til å delta i miljøprosjekt. Norge har så langt ikke deltatt i noen av LIFE-programperiodene, men vurderer deltagelse i perioden 2021-2027.

Kommisjonen foreslår at det nye LIFE-programmet for perioden 2021-2027 skal bestå av to områder på klima: energiomstilling og utslippsreducerende tiltak i tillegg til klimatilpasning, og to områder på miljø: natur og biodiversitet i tillegg til sirkulærøkonomi og livskvalitet.

Delprogrammet for miljø har prioriterte områder innen ressurseffektivitet, naturmangfold, miljøstyring og miljøinformasjon, og klimaprogrammet har prioriterte områder innen utslippskutt, klimatilpasning og klimainformasjon.

Vedlegg 3: Politiske og administrative møteplasser og nettverk

Naboer AB

Naboer AB er en svensk-norsk forening som jobber for å operasjonalisere ideer og realisere felles prosjekt i grenseregionen, gjerne gjennom interreg Sverige-Norge. Naboer AB har 13 offentlige eiere i Trøndelag og Jämtland, blant disse er fylkeskommunen, kommuner og region Jämtland og Härjedalen. Trøndelag fylkeskommune deltar politisk i styret.

Midtnordenkomiteen (MNK)

Midnordenkomiteen er et politisk basert samarbeid etablert i 1979. Samarbeidet favner de midtre regionene av Norge, Sverige og Finland.

Trøndelag fylkeskommune vedtok i fylkestinget i juni 2019 å melde seg ut av Midt-Nordenkomiteen. Muligheten for en ny grenseregional nordisk komite i samarbeid med Region Jämtland og Härjedalen skal utredes.

Foreningen Elbanen STS (Steinkjer-Trondheim-Storlien)

Foreningen Elbanen STS ble stiftet av fylkeskommunene i Trøndelag og Regionforbundet Jämtlands Län i 2012. Foreningen ble etablert for å arbeide for en rask utbygging av elektrisk drift på banestrekningene mellom Trondheim, Steinkjer og Storlien. I tillegg skal foreningen bidra til forbedringer av Mittbanan mellom Storlien og Östersund og være pådriver for utvikling av både gods- og persontrafikk på banestrekningene. Arbeidet har stått på sakskartet i mange år, men forpliktende beslutninger fra norsk side mangler. Aktiviteten i foreningen Elbanen STS var delfinansiert av EUs regionale utviklingsfond, Interreg fra 2012 til 2014.

Trøndelags Europakontor

Trøndelags Europakontors hovedfunksjon er å koble Trøndelag mot EUs kunnskaps- og innovasjonsprogram og å påvirke ny politikktutforming. Kontoret er en strategisk kompetansepartner i EU- og EØS-relevante tema, en nettverksaktør i Brussel, en aktør med et trøndersk blikk som skal ivareta trønderske

interesser i sentrale nettverk i Brussel og utenfor EU/EFTA. Kontoret skal bidra til en aktiv dialog med medlemmene og dele kunnskap med regionen.

For perioden 2020-21 vil aktiviteten til kontoret ha Innovasjon i offentlig sektor, energi og klima og kreativ næring som hovedsatsingsområder.

Europapolitisk forum (EPF)

Europapolitisk forum er en politisk møteplass for departement, fylkeskommuner, kommuner og Sametinget. Formålet med forumet er utveksling av informasjon, synspunkt og erfaringer med europapolitiske saker og problemstillinger. Forumet tar opp aktuelle og viktige tema for lokalt og regionalt nivå. Møtene ledes av statssekretærene fra Utenriksdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

I prop.84 S er det signalisert at det vil bli en nyoppnevning etter at de nye regionene er på plass og at det er naturlig at alle fylker er representert.

CPMR (Konferansen for marine og perifere regioner i Europa) og Nordsjøkommisjonen

CPMR er en europeisk interesseorganisasjon som inkluderer 160 kystperifere regioner fra 28 europeiske land. Organisasjonen ble etablert i 1973. Formålet med organisasjonen er at regionene i Europa skal jobbe sammen for å sikre at EUs institusjoner og nasjonale regjeringer tar hensyn til og lytter til regionenes interesser og synspunkt. CPMR jobber særlig for å påvirke EUs regional-, transport- og maritimpolitikk, men jordbruk, energi og miljø, naboskap og utvikling er også viktige satsningsområder.

For å nå sine mål er CPMR delt opp i seks geografiske kommisjoner der en av dem er **Nordsjøkommisjonen (NSC)** hvor Trøndelag fylkeskommune deltar sammen med elleve norske fylkeskommuner. Kommisjonen skal promotere mulighetene som ligger i Nordsjøen, fremme felles interesser, og jobbe aktivt med lobbyvirksomhet mot EU. NSC består av 34 medlemsregioner fra Skottland, England,

Frankrike, Belgia, Nederland, Tyskland, Danmark, Sverige og Norge. Det operative arbeidet i Nordsjøkommisjonen skjer i de tematiske arbeidsgruppene for klima og energi, marine ressurser, smarte regioner og transport. Trøndelag fylkeskommune deltar politisk og administrativt i **arbeidsgruppene for transport, marine ressurser og smarte regioner**.

Interreg

Trøndelag fylkeskommune har forvaltningsansvar for Interreg Sverige-Norgeprogrammet og politisk deltagelse i både Styringskomite og Overvåkningskomite sammen med representanter fra NHO, LO, Fylkesmannen og KS. Videre deltar Trøndelag fylkeskommune i sekretariatet for interreg Nord, delområde Sápmi og i nasjonal subkomite for interreg B og C programmene (Østersjøprogrammet, Nordsjøprogrammet, Interreg Europa og Nordlig periferi og Arktis).

Internasjonalt forum Trøndelag er et samarbeidsorgan mellom offentlige og private institusjoner og virksomheter som arbeider med å fremme internasjonalisering i Trøndelag. Forumet består av representanter for konsulkorpset, Trondheim kommune, Trøndelag fylkeskommune, Innovasjon Norge, Trøndelags Europakontor, NTNU, Nord universitet, NHO Trøndelag, KS og Næringsforeningen i Trondheimsregionen. Formålet er å arbeide for økt internasjonalisering i regionen og å bidra til å understøtte medlemmenes internasjonale aktiviteter.

Nettverk for internasjonalisering i videregående skoler i Trøndelag fylkeskommune

ble etablert våren 2018. Hensikten med nettverket er å bidra til nettverksbygging og informasjons- og erfaringsdeling innenfor internasjonaliseringsfeltet. Nettverket er sammensatt av kontaktpersoner fra alle de videregående skolene og representanter fra både Avdeling for utdanning og Avdeling for plan og næring.

Samarbeid mellom Trøndelag fylkeskommune og OKIT (Opplæringskontorer i Trøndelag)

ble opprettet i 2018. Internasjonalt samarbeid er ett av punktene i dette samarbeidet. Hensikten er å bidra til nettverksbygging og å dele informasjon og erfaringer innen yrkesfaglig mobilitet til Europa gjennom Erasmus+programmet. Bedrifter, ansatte og lærlinger får muligheter til å lære, hospitere og praktisere i bedrifter i Europa.

Internasjonale samarbeidsavtaler innen utdanning

Som en del av tilbudsstrukturen i Trøndelag fylkeskommune, har vi samarbeidsavtaler om Vg2 i utlandet med Norfolk County i England, York College i England og Scandinavian School of Brussels i Belgia. Samarbeid med aktørene er godkjent av KD, DIKU og finansieres også fra Statens Lånekasse.

Vedlegg 4: Klyngeprogram

Klyngeprogrammet stimulerer til økt innovasjon og samarbeid mellom bedrifter, forsknings- og utdanningsmiljøer og offentlige aktører. Programmet tilbyr finansiell og faglig støtte til langsiktig utvikling av regionale læringsmiljøer.

Arena, Arena Pro og NCE er en del av Norwegian Innovation Cluster som omfatter klyngeprosjekter fra ulike bransjer. Klynger med bedrifter som ønsker å styrke sin langsiktige innovasjonsevne gjennom samarbeid. Programmet eies av Siva, Forskningsrådet og Innovasjon Norge. Arena programmet er første nivå i Norwegian Innovation Clusters. De to neste er Norwegian Centre of Expertice (NCE) og Global Centre of Expertice. Arena Pro er nytt og erstatter NCE. Arena-programmet har en varighet på 3 år, mens Arena Pro en varighet på 5 år. I Trøndelag er det etablert 6 klynger. Høsten 2019 ble WoodWorks Cluster (tidligere Arena Skog) tatt opp til Arena Pro, og Autonomiklyngen ble tatt opp til Arena. Under følger en oversikt over disse.

NCE Aquatech Cluster: Norwegian Aquaculture Technology

NCE Aquatech Cluster er en næringsklynge for leverandører til oppdrettsnæringen og har mer enn 100 bedrifter og organisasjoner som medlemmer. Målet er å levere teknologi for bærekraftig vekst i akvakulturbasert matproduksjon verden rundt, og etablere en global posisjon for oppdrettsteknologi fra Norge. Ytterligere informasjon finnes her.

WoodWorks Cluster (tidligere Arena Skog)

ARENA SKOG er en velfungerende og komplett skog- og trebasert næringsklynge med utgangspunkt i Trøndelag. Arenaprojektet vil gi klyngen et ekstra løft og støtte oppunder den offensive utviklingen som allerede er på gang for økt anvendelse av tre og trefiber innenfor eksisterende og nye produkt- og markedsområder. Potensiale er betydelig. Dette bidrar ikke bare til større markedsområder for skogindustrien, men også til at andre industrier blir mer bærekraftige, i tråd med bioøkonomiens premisser.

Klyngeprosjektets hovedformål er å styrke klyngebedriftenes konkurransefortrinn gjennom økt innovasjonsevne og markedsutvikling rettet mot nasjonale og internasjonale markeder. Ytterligere informasjon finnes [her](#)

MIDSEC

MIDSEC skal utnytte verdiskapingspotensialet i et voksende forsvars- og sikkerhetsmarked nasjonalt og internasjonalt gjennom å utvikle teknologier og løsninger som ivaretar samfunnssikkerheten. Kjernemedlemmene utvikler banebrytende løsninger for sikring av miljø, objekter og områder på sjø og land. Leveransene omfatter bl.a. autonome systemer, kunstig intelligens (AI), fysisk sikring, elektronikk, vedlikeholdssystemer, maskinering og mekanikk, cybersikkerhet, logistikk mm.

Ytterligere informasjon finnes [her](#)

Fornybarklyngen

Fornybarklyngen består av 70 bedrifter og organisasjoner som representerer en komplett verdikjede innen fornybar energi med energiselskaper, teknologileverandører, kompetansemiljøer og sluttbrukere av energi. De skal utvikle fremtidens løsninger og forretningsmodeller for fornybar energi basert på et systemperspektiv hvor ulike aktører og teknologier spiller sammen i et integrert energisystem, og med involvering av verdikjeden, inkludert sluttbruker.

Ytterligere informasjon finnes [her](#)

Tequity Cluster

Klyngens målsetting er å drive aktivt eierskap og videreutvikling av økosystemet for kommersialisering. Klyngen skal bidra til større volum og høyere kvalitet i dealflow, koinvesteringer og økt tilgang til risikokapital. Utvikle kompetanse og verktøy for kommersialisering og styrke adgang til markeder. Trondheimsregionen har et helhetlig økosystem for kommersialisering og er ledende på kommersialisering av teknologi gjennom aktivt eierskap.

Ytterligere informasjon finnes [her](#).

Autonomiklyngen

Autonomiklyngen består av 23 virksomheter som jobber med autonomi i hav. Her er forsknings- og utviklingsmiljøer, kompetansemiljøer, teknologileverandører, komponent- og systemleverandører, investorer og innovative kunder. De ønsker å bidra til sikrere, mer effektive, og presise operasjoner i havet, og mindre forurensing og klimaavtrykk. Klyngen har utgangspunkt i Trøndelag.

Ytterligere informasjon finnes [her](#).

Vedlegg 5: Om Innovasjon Norges satsning mot Kina

OL i Kina vil by på store muligheter for norske bedrifter. I 2022 kommer vinter-OL til Beijing. Kina har store ambisjoner om å bli en av verdens store vinteridrettsnasjoner, og 300 millioner kinesere skal få et forhold til vintersport. Vertslandet skal investere 1200 mrd kroner innen vinteridrett de neste årene, og dette byr på store muligheter for vintersportslandet Norge.

Den norske vintersportskulturen og prestasjonene våre er gode eksportvarer. Norge kan by på tilbud gjennom hele verdikjeden, inkludert utstyr, turistdestinasjoner, kompetanse og teknologi. Derfor har Innovasjon Norge initiert prosjektet 'China 2022', en helhetlig og langsiktig eksportsatsing frem mot OL i Beijing.

Hvilke bedrifter er dette for?

Satsingen er spesielt interessant for produsenter innen:

- * Sports - og fritidsprodukter
- * Vintersportskompetanse og treningsleire
- * Opplevelsesbasert reiseliv
- * Arkitektur, infrastruktur og byggindustrien
- * Sport-tec & folkehelse
- * Bærekraftig matproduksjon og mat
- * Norsk / skandinavisk design og livsstil

I Trøndelag søker en gruppe bedrifter innenfor arkitektur om bedriftsnettverk slik at de sammen kan stå bedre rustet i det kinesiske markedet. IN Beijing har også initiert et initiativ mot akvakulturbedrifter som tidligere har vist interesse for det kinesiske markedet. IN Trøndelag og IN Beijing vil samarbeide mot et studiebesøk for et utvalg av disse bedriftene mot en relevant provins. Eventuell oppfølging vil avhenge av resultater og konklusjoner fra studieturen.

Hva vil bedriftene bli tilbudt gjennom satsningen?

Satsingen inkluderer blant annet:

- * Mobiliseringsaktiviteter
- * Go Global China - Informasjonsmøter
- * Internasjonaliseringsseminar (m. GIEK, Eksportkreditt)
- * Markedsanalyser – for relevante sektorer
- * Innkommende delegasjoner fra Kina
- * Hele INs portefølje av Internasjonaliseringsstjenester:
- * Workshop: International Markedsutvikling – spesielt rettet mot Kina
- * Internasjonal Markedsrådgivning fra kontorene i Beijing og Shanghai.
- * Global Growth prosjekter for bedrifter som retter sine ambisjoner mot Kina eller provinser i Kina.
- * Bedriftsnettverk med fellesnevner markeder i Kina.
- * Profileringsaktiviteter gjennom delegasjonsbesøk fra Norge, samt deltagelse på messer og utstillinger i Kina.
- * Brand Norway
- * The Explorer